

▲ Jelen sika. Foto Pavel Jaška.

Jelen sika - ohrožení naší přírody

Pavel Jaška, AOPK ČR, Správa CHKO Slavkovský les a krajské středisko Karlovy Vary

O jelenovi sika, nepůvodním druhu naší fauny, již jistě většina poučené ale i laické veřejnosti slyšela. Nebezpečí, které sika pro naši přírodu představuje, je poměrně závažné, a tak jsem se rozhodl jeho problematice věnovat tento článek.

Jelen sika (*Cervus nippon*) byl na konci devatenáctého a v první polovině dvacátého století dovážen ze své domoviny ve východní Asii do mnoha zemí celého světa včetně Evropy. Zánikem obor v 1. polovině dvacátého století u nás začal pronikat do volné přírody. V západních Čechách je jako zdroj šíření uváděna především obora nedaleko zámku v Manětíně, odkud zvěř pronikla do sousedních honiteb a začala se šířit proti toku Střely a Úterského potoka (Luňák 2006). Dnes máme v České republice několik populací, přičemž největší z nich je právě populace západočeská. Sika se zde souvisle vyskytuje od severozápadní Šumavy přes Český les, Smrčiny, Slavkovský les, Doupovské hory až po střední Podkrušnohoří. Nesrovnatelně menší populace nalezneme na Nymbursku, na Moravě pak v okolí Moravské Třebové a na Moravskobudějovicku. V současné době je česká populace nejpočetnější

volně žijící populací v kontinentální Evropě (Anděra et Gaisler 2012).

Rychlé šíření siky v našich podmínkách je zřejmě dáno dvěma hlavními faktory. Prvním je bezpochyby jeho značná nenáročnost na prostředí a velká přizpůsobivost. Sika v krajinně obsazuje široké spektrum stanovišť od zapojených lesů přes rozvolněné lesní celky až po bezlesé křovinaté oblasti (Anděra et Gaisler 2012). Druhým důvodem rychlého šíření je nedostatečná reakce myslivecké obce a také odpovědných legislativních orgánů.

První jelen sika byl ve Slavkovském lese zastřelen již v roce 1963. Od počátku byl však nežádoucí výskyt siky opomíjen a podceňován. Dnešní stavy jsou doslova alarmující. Meziroční nárůst siků v ČR byl odhadnut na 400 kusů (odhad k roku 2008; Dvořák et Čermák 2008). Dle ročního výkazu o honitbách a stavu zvěře bylo v roce 2012 odstřeleno 12 524 kusů (Anonymus 2013). Ve Slavkovském lese se v tomto období odlovilo přibližně 1500 kusů síčí zvěře. Vzhledem k neustálému šíření dává odstřel alespoň rámcovou představu o možné početnosti. Neustálé

Jelen sika (*Cervus nippon*)

Poddruhy: jelen sika japonský (*C. n. nippon*) a jelen sika Dybovského (*C. n. dybowskii*)

Váha: 28–60 kg

Výška v kohoutku: 0,7–1 m

Doba říje: druhá polovina října až začátek listopadu (viz text)

Doba lovu: jelen sika japonský: 1. 8.–15. 1.; jelen sika Dybovského: 16. 8.–31. 12.

Prostředí: od zapojených lesů až po zemědělskou krajinu s keřovými porosty

Poznámka: Spontánním i záměrným křížením došlo minimálně ve střední Evropě ke ztrátě genetické identity obou poddruhů. Jejich rozlišování je tak bezpředmětné (Anděra et. Gaisler 2012).

▲ Jelen lesní

▲ Jelen sika

Jelen lesní (*Cervus elaphus*)

Váha: 60–200 kg

Výška v kohoutku: do 0,9–1,5 m

Doba říje: od poloviny září do konce října

Doba lovu: 1. 8.–15. 1

Prostředí: zalesněná krajina prostoupená volnými plochami

▲ Jelen lesní

▲ Jelen sika

Všechny kresby Eva Jašková

narůstání stavů je připisováno také zaměření lovecké aktivity na samce siků. Zaměření na jeleny je bohužel mnohdy stále aktuální. V posledních 15 letech však dochází k částečnému obratu, kdy je pro odstřel trofejních zvířat nezbytné odstřelení určitého počtu holé zvěře (tedy samic a mladých kusů). Za odstřel holé zvěře se rovněž vyplácí odměna. Velký problém při regulaci siky způsobuje nejednotný postup honiteb v Karlovarském kraji. Zatímco někde se stavy siků redukuje, jinde je sika “zašetřován”. V kombinaci s ostražitostí druhu je regulace více než problematická. Jakmile se někde sika pronásleduje, dojde k přesunu zvířat do míst s menším loveckým tlakem (Janda 2007). Šíření siky u nás, ale i v jiných končinách, může mít velmi závažné důsledky. Kromě hospodářských škod způsobených zvěří (pro rok 2004 činí škody v Karlovarském kraji 9 mil. Kč, tedy 27% škod z celé ČR!) dochází také k poškozování lesních společenstev v chráněných územích. Konkrétně lze jmenovat nadměrný okus mladých stromků původních druhů dřevin, který zabraňuje přirozené obnově lesů. Listnáče, žádoucí dřeviny v naší krajině, jsou přítom pro zvěř atraktivnější (Dvořák et Čermák 2008). Obecně však platí, že nejvyhledávanějšími dřevinami k okusu jsou ty nejméně časté – ve smrkových porostech to jsou typicky buky nebo vysazované jedle (případ Slavkovského lesa), v porostech bukových to jsou naopak smrky (případ Doupovských hor). Tato vybíravost však není u vysoké zvěře ničím výjimečným. Vysoké stavy sičí zvěře však k nadměrnému okusu významně přispívají.

Kromě škod na vegetaci ovlivňuje sika i populace vysoké zvěře (shrnuto v Bartoš 2009). Někteří autoři popisují dominantní a agresivní chování siky vůči srnci obecnému (*Capreolus capreolus*), který je vyháněn z vhodných pastevních míst. Místní úbytek srnců bývá někdy připisován právě jelenu sika. Podobně negativní vliv má přítomnost siků na české populace také nepůvodního daňka evropského (*Dama dama*).

Nejzávažnějším problémem je však hybridizace (křížení) siků s naším původním jelenem lesním (*Cervus elaphus*). Kříženci jsou schopni další reprodukce, a tak jejich početnost v populaci neustále stoupá. Svým vzhledem mohou být podobní některému z rodičovských druhů, případně nést znaky obou (Bartoš et Žirovnický 1981).

Stádo jelena sika a jelena lesního u Pramenů. Foto Pavel Jaška.

Z nápadných znaků, které může hybridizace ovlivnit, jmenujeme například tvar paroží, skvrnitost nebo délku ocasu (Anděra et Gaisler 2012). Do konce i hlasový projev kříženců může nést znaky obou druhů jelenů (Long et al. 1998).

Zajímavý je posun říje jelena siky. Dle některých informací probíhá říje siků od poloviny října do začátku listopadu. Říje jelena lesního začíná již v polovině září a trvá do konce října (Anděra et Gaisler 2012). K hybridizaci by tedy mělo docházet jen v době časového překryvu (Bárta 2013). Křivánek (2010) však uvádí posun říje siky z konce října až na září. Pokud k takovému posunu dochází, nabízí se otázka, zda je časový posun způsoben přítomností hybridů, jejichž říji určují geny obou druhů jelenů, nebo je posun dán adaptací siků na místní podmínky prostředí, případně vlastní snahou o synchronizaci s jelenem lesním. Říje siků je však v rámci celé Evropy značně flexibilní (Bartoš 2009), a tak může být situace o něco složitější.

Přes řadu etologických zajímavostí a loveckou atraktivitu představuje šíření jelena siky aktuální a závažný problém nejen pro ochranu přírody, ale také pro lesnické a myslivecké hospodaření. Náznaky na řešení této otázky jsou nejednotné. Hlavním problémem se zdá být neochota myslivecké komunity jednotně přijmout nezbytná opatření a přistoupit k jejich realizaci. Úplné odstranění jelena siky z naší přírody je zřejmě kvůli střetu zájmů ochrany přírody a myslivosti nereálné. Řešením by snad mohlo být vymezení oblastí s absencí jelena lesního určených pro výhradní chov jelena siky. V ostatních oblastech by byla důsledně prosazována pouze přítomnost původních druhů.

Literatura:

Anděra M. et Gaisler J. (2002): Sika, *Cervus nippon* Temminck, 1838. In.: Savci České republiky. Academia, Praha, pp. 226–227.

Anonymus (2013). Roční výkaz o honitbách, stavu a lovu zvěře v ČR za rok 2012. <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/statistika/lesy/myslivost/x2011-2020/>

Bárta J. (2013): <http://www.priroda.cz/clanky.php?detail=2526>

Bartoš L. et Žirovnický J. (1981): Hybridization between red and sika deer II. Phenotype analysis. – *Zool. Anz.*, Jena 207, 5/6: 271–287.

Bartoš J. (2009). Sika deer in continental Europe. In: McCullough et al. (eds.) *Sika Deer: Biology and Management of Native and Introduced populations*, pp. 573–594.

Dvořák J. et Čermák P. (2008): Jelen sika – škody ve vybraných honitbách Plzeňska. *Lesnická práce, časopis pro lesnickou vědu a praxi* 2/08. <http://www.silvarium.cz/lesnicka-prace-c-2-08/>.

Janda T. (2007): Hospodaření se zvěří jelena siky v honitbách LČR, s. p. – LZ Kladská. – *Myslivost* 11: 14.

Křivánek J. (2010): Jelen sika japonský – plíživé nebezpečí genofondu jelena evropského. – *Myslivost* 8: 10.

Long A. M., Moore N. P. et Hayden T. J. (1998): Vocalization in red deer (*Cervus elaphus*), sika deer (*Cervus nippon*), and red x sika hybrids. – *J. Zool., Lond.*, 244: 123–134.

Luňák K. (2006) in: Dvořák J. et Kamler (2007): Komplexní řešení problematiky chovu jelena siky včetně škod způsobených touto zvěří v plzeňském regionu a navazující části karlovarského regionu. http://www.lesycr.cz/odborne-rady/granty-a-dotace/Documents/jelen_sika.pdf

KRÁTKÉ ZPRÁVY

■ Záchraná stanice handicapovaných živočichů Drosera Bublava mění své působíště. Přes všechny obtíže spojené z nutností opustit původní lokalitu nad lesem na západním okraji Bublavy se pro stanici povedlo najít vhodné pozemky opět na Bublavě, tentokrát na jejím jižním okraji při silnici z Kraslic, v sousedství areálu bývalých statků. V letošním roce tak proběhne stěhování ubikací a celého zázemí stanice. Internetová adresa www.droserabublava.cz zůstává beze změny a je na ní výzva k veřejné sbírce na podporu stanice a jejího stěhování.